Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 22. mail 2025 [1]

Kohtuasi C-219/25 PPU [Kamekris] [i]

Ministère public (prokuratuur, Prantsusmaa)
versus
KN

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Cour d'appel de Montpellier (Montpellier' apellatsioonikohus, Prantsusmaa))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Kolmandale riigile väljaandmine vanglakaristuse kandmiseks – Väljaandmistaotlust käsitleva teise liikmesriigi kohtu otsuse tunnustamine – Liidu kodakondsus – Isikute vaba liikumine – Põhiõiguste harta – Piinamise või muu ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse tõsine oht – Tõhus õiguskaitse – Õiglane kohtulik arutamine

I. Sissejuhatus

1. Kas juhul, kui ühe liikmesriigi (käesoleval juhul Prantsusmaa) kohus teeb otsuse teise liikmesriigi (käesoleval juhul Kreeka) kodanikust liidu kodaniku väljaandmise kohta kolmandale riigile (käesoleval juhul Gruusia) vanglakaristuse kandmiseks, on sellele kohtule siduv kolmanda liikmesriigi (käesoleval juhul Belgia) kohtu otsus sama väljaandmistaotluse kohta? See on küsimus, millele tuleb vastata käesolevas kohtuasjas.

II. Õiguslik raamistik

A. Rahvusvaheline õigus

2. 13. detsembril 1957 Pariisis allkirjastatud väljaandmise Euroopa konventsiooni (edaspidi „väljaandmise Euroopa konventsioon") artikkel 1 sätestab:

„Kooskõlas käesoleva konventsiooni sätete ja tingimustega kohustuvad lepingupooled üksteisele välja andma isikud, kelle suhtes on taotleva poole pädevad asutused algatanud kriminaalmenetluse kuriteo tõttu või kes on nimetatud asutuste poolt tagaotsitavad karistuse või kinnipidamiskorralduse täideviimiseks."

[1] Algkeel: saksa.

[i] Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

3. Väljaandmise Euroopa konventsioon kehtib Prantsusmaa suhtes alates 11. maist 1986, Gruusia suhtes alates 13. septembrist 2001 ja Kreeka suhtes alates 27. augustist 1961. Prantsusmaa on jätnud endale (vastavalt konventsiooni artikli 26 lõikele 1) õiguse väljaandmisest keelduda, kui süüdimõistev kohtuotsus on tehtud kohtumenetluses, milles ei olnud tagatud põhilised menetluslikud tagatised ja kaitseõigused, või kui väljaandmisel oleksid tagaotsitavale tõenäoliselt eriti rasked tagajärjed. Kreeka on jätnud endale muu hulgas õiguse keelduda enda kodanike väljaandmisest. [2]

B. Liidu õigus

1. ELTL

4. ELTL artiklis 67 on kirjeldatud vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala eesmärke. Artikli 67 lõikes 3 on mainitud kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste vastastikust tunnustamist:

„Liit püüab tagada kõrge turvalisuse taseme kuritegevuse, rassismi ja ksenofoobia vältimise ja nende vastu võitlemise meetmetega, politsei ja õigusasutuste ning muude pädevate asutuste tegevuse koordineerimise ja koostöö tagamise meetmetega, samuti kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste vastastikuse tunnustamisega ning vajaduse korral kriminaalõiguse alaste õigusaktide lähendamisega."

5. Liidu reguleerimispädevus kriminaalasjades tehtava koostöö valdkonnas on ELTL artikli 82 ese:

„1. Liidus põhineb kriminaalasjades tehtav õigusalane koostöö kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel ning hõlmab liikmesriikide õigus- ja haldusnormide lähendamist lõikes 2 ja artiklis 83 osutatud valdkondades.

Euroopa Parlament ja nõukogu võtavad seadusandliku tavamenetluse kohaselt vastu meetmed, et:

a) kehtestada eeskirjad ja menetlused igat liiki kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste tunnustamise tagamiseks kõikjal liidus;

b) […];

c) […];

d) hõlbustada liikmesriikide õigusasutuste või samaväärsete asutuste vahelist koostööd kriminaalasjade menetlemisel ja otsuste täitmisel.

2. Määral, mil see on vajalik kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise ning samuti politsei- ja õiguskoostöö hõlbustamiseks piiriülese mõõtmega kriminaalasjades, võivad Euroopa Parlament ja nõukogu seadusandliku tavamenetluse kohaselt kehtestada direktiividega miinimumeeskirjad. Sellised eeskirjad võtavad arvesse liikmesriikide õigustraditsioonide ja -süsteemide vahelisi erinevusi.

Need käsitlevad:

[2] https://www.coe.int/en/web/conventions.

a) tõendite vastastikust lubatavust liikmesriikide vahel;

b) isikute õigusi kriminaalmenetluses;

c) kuriteoohvrite õigusi;

d) kriminaalmenetluse muid eriomaseid aspekte, mis nõukogu on otsusega eelnevalt kindlaks määranud; asjaomase otsuse vastuvõtmisel teeb nõukogu ühehäälse otsuse pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist.

Käesolevas lõikes osutatud miinimumeeskirjade vastuvõtmine ei takista liikmesriike säilitamast või kehtestamast isikutele kõrgema tasemega kaitset."

2. Euroopa Liidu põhiõiguste harta

6. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 19 lõige 2 pakub kaitset väljaandmise korral:

„Kedagi ei tohi tagasi saata, välja saata või välja anda riiki, kus teda tõsiselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus."

7. Õigus tõhusale õiguskaitsele on sätestatud harta artiklis 47:

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

[…]".

C. Prantsusmaa õigus

8. Kriminaalmenetluse seadustiku (code de procédure pénale) artikli 696-4 lõike 1 kohaselt ei ole väljaandmine lubatud, kui tagaotsitaval oli kuriteo toimepanemise ajal Prantsusmaa kodakondsus.

III. Kohtuasja asjaolud ja eelotsusetaotlus

9. KN on nii Gruusia kui ka Kreeka kodanik. Gruusia kohtud mõistsid talle 2011. aastal tagaselja eluaegse vangistuse, kuna ta tellis 2008. ja 2009. aastal (lõpuks sooritamata jäänud) mõrva, et varjata muid kuritegusid, ning pani organiseeritud kuritegevuse raames toime relva- ja narkokuritegusid.

10. KN võeti 4. oktoobril 2021 Belgias ajutiselt vahi alla, sest Gruusia ametiasutused olid taotlenud INTERPOLilt hoiatusteate (nn punane hoiatusteade) väljastamist isiku vahi alla võtmiseks. Esialgu kohaldati tema suhtes väljaandmisvahistamist, seejärel võeti ta 29. oktoobril 2021 kohtuliku järelevalve alla.

11. Sama hoiatusteate alusel peeti KN 20. jaanuaril 2025 kinni Prantsusmaal. Seejärel esitasid Gruusia ametiasutused väljaandmise Euroopa konventsiooni alusel ametliku taotluse KNi väljaandmiseks ka Prantsusmaale.

12. Väljaandmismenetlus Belgia kohtutes ei olnud ajal, mil KN Prantsusmaal vahi alla võeti, veel lõppenud, kuid 19. veebruari 2025. aasta kohtuotsusega jättis Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus, Belgia) Gruusia poolt Belgiale esitatud väljaandmistaotluse rahuldamata. Põhjenduseks märgiti, et ei ole võimalik piisavalt tagada, et KNi ei ähvarda Gruusias ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise või piinamise või ebainimliku või alandava kohtlemise oht.

13. Eelotsusetaotluse esitanud kohus Cour d'appel de Montpellier (Montpellier' apellatsioonikohus, Prantsusmaa) peab nüüd tegema otsuse Prantsusmaale esitatud väljaandmistaotluse kohta. Selles menetluses paluvad nii prokuratuur kui ka KN väljaandmisest vastavalt Belgia kohtu otsusele keelduda.

14. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib nüüd Euroopa Kohtult, kas Belgia kohtu otsus on talle siduv:

„Kas ELTL artikli 67 lõiget 3 ja artikli 82 lõiget 1 koostoimes põhiõiguste harta artiklitega 19 ja 47 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriik on kohustatud keelduma täitmast Euroopa Liidu kodaniku kolmandale riigile väljaandmise taotlust, kui teine liikmesriik on eelnevalt keeldunud sama väljaandmistaotluse täitmisest põhjusel, et asjaomase isiku väljaandmine võib rikkuda Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 19 sätestatud põhiõigust sellele, et teda ei piinata ega kohelda ebainimlikult või alandavalt, ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teises lõigus sätestatud õigust õiglasele kohtulikule arutamisele?"

15. Lisaks esitas eelotsusetaotluse esitanud kohus taotluse lahendada eelotsusetaotlus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel kiirmenetluses.

16. Euroopa Kohtu kolmas koda otsustas 3. aprillil 2025 lahendada käesoleva eelotsusetaotluse Euroopa Kohtu põhikirja artikli 23a ning kodukorra artikli 107 ja sellele artiklile järgnevate artiklite alusel kiirmenetluses. Seejärel esitasid KN, Prantsuse Vabariik ja Euroopa Komisjon kirjalikud seisukohad. 8. mai 2025. aasta kohtuistungil osalesid lisaks neile menetlusosalisetele ka Tšehhi Vabariik ja Saksamaa.

IV. Õiguslik hinnang

17. Kui Euroopa Kohus peaks eelotsusetaotlusele vastama, on vastus minu arvates ilmne: ei ELTL artikli 67 lõige 3 ega ELTL artikli 82 lõige 1 ei kohusta liikmesriigi kohut tunnustama teise liikmesriigi kohtu otsust, millega harta artiklite 19 ja 47 rikkumise ohu tõttu jäetakse kolmanda liikmesriigi kodanik vanglakaristuse kandmiseks kolmandale riigile välja andmata, ja isiku väljaandmisest omapoolse hindamiseta samuti keelduma. Kuivõrd kohaldatav on liidu õigus, peab see kohus väljaandmise omapoolsel hindamisel siiski teise kohtu keeldumisotsuse aluseid nõuetekohaselt arvesse võtma.

18. On aga vähem selge, kas liidu õigus ja seega harta on põhikohtuasjas üldse kohaldatavad, seega kas Euroopa Kohus on pädev (selle kohta allpool A osa). Täpsemat käsitlemist väärivad ka eelotsuse kiirmenetluse kohaldamise tingimused (selle kohta allpool B osa).

A. Liidu õiguse ja harta kohaldamine

19. Kui liidu ja kolmanda riigi vahel ei ole rahvusvahelist lepingut väljaandmise kohta kriminaalasjades, kuuluvad väljaandmist käsitlevad õigusnormid liikmesriikide pädevusse.[3] Asjaomaste riigisiseste õigusnormide kohaldamisel liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvates olukordades peavad liikmesriigid liidu õigust siiski järgima.[4]

20. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teada, millised kohustused tulenevad käesoleval juhul ELTL artikli 67 lõikest 3 ja artikli 82 lõikest 1. Nagu märgivad ka Prantsusmaa, Tšehhi Vabariik, Saksamaa ja komisjon, on need sätted siiski pigem programmilised ega reguleeri konkreetselt liidu kodanike väljaandmist kolmandatele riikidele vanglakaristuse kandmiseks (selle kohta allpool 1. jagu). Pigem võib liidu õiguse ja harta kohaldamine tuleneda asjaomase liidu kodaniku liikumisvabaduse kasutamisest (selle kohta allpool 2. jagu).

1. Kriminaalasjades tehtavat õigusalast koostööd käsitlevad õigusnormid

21. KN on seisukohal, et ELTL artikli 67 lõikest 3 ja artikli 82 lõikest 1 ning vastastikuse usalduse põhimõttest tuleneb, et liikmesriigi kohus on kohustatud tunnustama teise liikmesriigi kohtu otsust jätta põhiõiguste rikkumise ohule tuginedes liidu kodanik kolmandale riigile välja andmata, ilma et ta peaks väljaandmist takistavaid asjaolusid ise hindama.

22. ELTL artikli 67 lõike 3 kohaselt püüab liit tagada kõrge turvalisuse taseme kuritegevuse vältimise ja selle vastu võitlemise meetmetega, politsei ja õigusasutuste ning muude pädevate asutuste tegevuse koordineerimise ja koostöö tagamise meetmetega, samuti kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste vastastikuse tunnustamisega. See turvalisuse eesmärk loob lisaks vabaduse tagamisele (artikli 67 lõige 2) ja õiguskaitse kättesaadavuse hõlbustamisele (artikli 67 lõige 4) vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala artikli 67 lõike 1 tähenduses, kus austatakse põhiõigusi ning liikmesriikide erinevaid õigussüsteeme ja -traditsioone.

23. Liidu seatud ülesanne saavutada kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise abil kõrge turvalisuse tase ei näe siiski liikmesriikidele ette vahetult kohaldatavat kohustust, mida tuleks järgida liidu kodaniku kolmandale riigile väljaandmise otsuse tegemisel. Eelkõige ei nähtu ELTL artikli 67 lõikest 3, et selles küsimuses tehtud teise liikmesriigi kohtu otsust tuleb tunnustada.

24. ELTL artikli 82 lõikes 1 on seevastu sätestatud liidu reguleerimispädevus kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö valdkonnas. Punkti a kohaselt võib liit eelkõige kehtestada eeskirjad ja menetlused igat liiki kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste tunnustamise tagamiseks kõikjal liidus. Liit ei ole aga vastu võtnud kolmandatele riikidele väljaandmist käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise korda ja isegi kui artikli 82 lõike 1 punkt a peaks andma selleks õigusliku aluse, ei saaks sellest veel tuletada tunnustamise kohustust. Järelikult ei sisalda ka ELTL artikli 82 lõige 1 kohustust tunnustada teise liikmesriigi kohtu otsust, millega jäetakse isik kolmandale riigile välja andmata.

[3] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 26).

[4] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 26 ja 27) ning 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamm (pagulase Türgile väljaandmise taotlus) (C-352/22, EU:C:2024:521, punkt 38).

25. Teistsugune on olukord KNi viidatud kohtuotsuse puhul, mille kohaselt ei või liikmesriik anda teiselt liikmesriigilt pagulasseisundi saanud isikut päritoluriigile välja seni, kuni pagulasseisund kehtib.[5] See blokeeriv toime ei tulene siiski ELTLiga kehtestatud esmase õiguse sätetest, vaid pagulaste kaitset ja lojaalse koostöö põhimõtet käsitlevatest liidu teisese õiguse sätetest.[6] Käesolevas kohtuasjas seevastu puuduvad võrreldavad teisese õiguse sätted, mis kohustaksid Prantsusmaad pidama Belgia kohtu otsust siduvaks.

26. Seda ei muuda ka KNi viidatud vastastikuse usalduse põhimõte.

27. On tõsi, et selle põhimõtte kohaselt on iga liikmesriik kohustatud eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja ennekõike liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi.[7] Järelikult kui liikmesriigi kohus tuvastab *õigesti*, et väljaandmise korral esineb hartas sätestatud põhiõiguste rikkumise oht, peavad teiste liikmesriikide kohtud sama väljaandmise üle otsustamisel esimese kohtu järeldust nõuetekohaselt arvesse võtma.[8] See ei tähenda siiski veel kohustust esimese kohtu otsust tunnustada.[9] Selleks oleks vaja sõnaselget korda, mis seni puudub.[10]

28. Lisaks kehtib vastastikuse usalduse põhimõte sellisel kujul ainult juhul, kui hartas sätestatud põhiõigused on kohaldatavad. Harta artikli 51 lõike 1 esimese lause kohaselt on harta sätted liikmesriikidele ette nähtud üksnes liidu õiguse kohaldamise korral.

29. Mõiste „liidu õiguse kohaldamine" harta artikli 51 lõike 1 esimese lause tähenduses eeldab teatava seose olemasolu liidu õigusakti ja asjaomase riigisisese meetme vahel, mis ulatub kaugemale sellest, et asjaomaste valdkondade puhul on tegemist naabervaldkondadega või et üks neist valdkondadest avaldab teisele kaudset mõju.[11] Liidu põhiõigused on seega riigisiseste õigusnormide suhtes kohaldatavad üksnes siis, kui asjaomast valdkonda reguleerivad liidu õigusnormid seavad liikmesriikidele põhikohtuasjas kõne all olevas olukorras konkreetsed kohustused.[12]

30. Kuna aga ei ELTL artikli 67 lõige 3 ega ELTL artikli 82 lõige 1 selliseid kohustusi ei sea, ei too need kaasa ka harta ega vastastikuse usalduse põhimõtte kohaldamist.

[5] 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamm (pagulase Türgile väljaandmise taotlus) (C-352/22, EU:C:2024:521, punkt 71).

[6] 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamm (pagulase Türgile väljaandmise taotlus) (C-352/22, EU:C:2024:521, punktid 64–70).

[7] 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (EIÕK II) (EU:C:2014:2454, punkt 191) ning 29. juuli 2024. aasta kohtuotsus Breian (C-318/24 PPU, EU:C:2024:658, punkt 46).

[8] 29. juuli 2024. aasta kohtuotsus Breian (C-318/24 PPU, EU:C:2024:658, punkt 46). Vt ka 14. septembri 2023. aasta kohtuotsus Sofiyska gradska prokuratura (järjestikused vahistamismäärused) (C-71/21, EU:C:2023:668, punkt 55).

[9] Selle kohta vt 29. juuli 2024. aasta kohtuotsus Breian (C-318/24 PPU, EU:C:2024:658, punkt 43).

[10] Vt pagulasseisundi kindlaksmääramise kohta 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Bundesrepublik Deutschland (pagulasseisundi andmise otsuse toime) (C-753/22, EU:C:2024:524, punkt 68) ja 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamm (pagulase Türgile väljaandmise taotlus) (C-352/22, EU:C:2024:521, punkt 43).

[11] 6. märtsi 2014. aasta kohtuotsus Siragusa (C-206/13, EU:C:2014:126, punkt 24); 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Julián Hernández jt (C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 34) ja 28. novembri 2024. aasta kohtuotsus PT (prokuröri ja süüteo toimepanija vaheline karistuskokkulepe) (C-432/22, EU:C:2024:987, punkt 35).

[12] 6. märtsi 2014. aasta kohtuotsus Siragusa (C-206/13, EU:C:2014:126, punkt 26); 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Julián Hernández jt (C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 35) ja 28. novembri 2024. aasta kohtuotsus PT (prokuröri ja süüteo toimepanija vaheline karistuskokkulepe) (C-432/22, EU:C:2024:987, punkt 36).

2. Liidu kodaniku liikumisvabadus

31. Harta kohaldamiseks põhikohtuasjas võib siiski alust anda ELTL artikli 21 lõike 1 kohane õigus liidus vabalt liikuda. Kreeka kodanik KN kasutas liidu kodanikuna seda põhivabadust, kui ta suundus teise liikmesriiki, nimelt Kreekast Prantsusmaale.

32. Selle põhivabaduse piiramist ei saa tingimata eeldada, kuna KN pidi oma liikmesriigis Kreekas, just nagu Prantsusmaalgi, arvestama sellega, et ta antakse Gruusiale välja.

33. Kreeka jättis väljaandmise Euroopa konventsiooniga liitumisel endale siiski õiguse keelduda oma kodanike väljaandmisest. Seetõttu KN Kreekas väljaandmist ilmselt kartma ei pea.

34. Enamikus kohtuasjades, mis käsitlevad väljaandmist kolmandatele riikidele kriminaalmenetluse läbiviimiseks, on Euroopa Kohus leidnud, et asjaomaste liikmesriikide kodanikega võrreldes erinev kohtlemine toob kaasa liikumisvabaduse piirangu.[13] Need liikmesriigid on nimelt ette näinud, et oma kodanikke välja ega üle ei anta. Nagu komisjon rõhutab ja Prantsusmaa selgitab, vastab see Prantsusmaa õiguslikule olukorrale, mistõttu leiavad nad, et tegemist on liikumisvabaduse piiranguga.

35. Selge ei ole see, kui kaugele võrdse kohtlemise õiguse kaitse liikumisvabaduse kasutamisel ulatub, näiteks kas see hõlmab ka riigisisest hääletamisõigust, mis ei ole tagatud ELTL artiklis 22 sätestatud diskrimineerimiskeelu erinormidega liidu kodanike hääletamis- ja kandideerimisõiguse kohta.[14]

36. Enamikku väljaandmise valdkonna kohtuasjadest iseloomustab see, et asjaomased teiste liikmesriikide kodanikud olid taotluse saanud riiki integreerunud.[15] Kui sellist integreerumist ei ole toimunud – nagu käesoleval juhul –, siis on kaheldav, kas üldse on olemas võrreldavus taotluse saanud riigi kodanikega, keda välja ei anta.

37. Üldiselt tuleb võrreldavuse hindamisel arvesse võtta riigisiseste õigusnormidega taotletavat eesmärki.[16] Võrreldavus on välistatud, kui võrdlusrühmade vahel on objektiivseid erinevusi.[17]

38. Väljaandmiskeeldu arvestades räägivad mõlemad kriteeriumid riigist läbi sõitvate liidu kodanike ja riigi enda kodanike võrreldavuse vastu.

[13] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 33); 10. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Pisciotti (C-191/16, EU:C:2018:222, punkt 45); 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, punkt 27); 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Ukrainale väljaandmine) (C-398/19, EU:C:2020:1032, punkt 30) ja 22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft München (Bosniale ja Hertsegoviinale väljaandmise taotlus) (C-237/21, EU:C:2022:1017, punkt 34).

[14] 19. novembri 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Poola (kandideerimisõigus ja erakonna liikmeks olek) (C-814/21, EU:C:2024:963, punkt 154) ja 19. novembri 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Tšehhi Vabariik (kandideerimisõigus ja erakonna liikmeks olek) (C-808/21, EU:C:2024:962, punkt 155).

[15] 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, punkt 19); 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Ukrainale väljaandmine) (C-398/19, EU:C:2020:1032, punktid 10 ja 16) ning 22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft München (Bosniale ja Hertsegoviinale väljaandmise taotlus) (C-237/21, EU:C:2022:1017, punkt 13). Teisiti siiski 10. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Pisciotti (C-191/16, EU:C:2018:222, punkt 34).

[16] 1. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Felixstowe Dock and Railway Company jt (C-80/12, EU:C:2014:200, punkt 25).

[17] 22. märtsi 2007. aasta kohtuotsus Talotta (C-383/05, EU:C:2007:181, punkt 19).

39. Liikmesriigi kodakondsussuhe põhineb erilisel solidaarsus- ja lojaalsussuhtel selle riigi ja tema kodanike vahel ning vastastikustel õigustel ja kohustustel.[18] Liikmesriigid peavad seega oma kodanikke eriti kaitsma ning väljaandmiskeeld teenib seda eesmärki. Ühtlasi on riigil oma kodanike suhtes üldjuhul ulatuslik karistamispädevus, mis hõlmab ka välisriigis toime pandud süütegusid. Seega on oma kodanike karistuseta jäämist lihtsam vältida. Järelikult võib liikmesriikidel küll puududa kohustus võtta oma kodanikud välisriigis toime pandud süütegude eest kriminaalvastutusele, kuid nad hindavad sellise vastutusele võtmise otstarbekust. See võimaldab neil vältida isikute karistuseta jäämist ja samal ajal kaitsta oma kodanikke kolmandates riikides toimuva kriminaalmenetluse ebaproportsionaalsete tagajärgede eest.[19]

40. Riigis elavatel integreerunud liidu kodanikel on õigus eeldada, et neid koheldakse samamoodi nagu asjaomase liikmesriigi kodanikke. Nad on oma elukohariigis mõnest aspektist selle riigi kodanikega täielikult võrreldavad, ent siiski mitte igast aspektist. Nii tehakse endiselt erandeid hääletamisõiguse valdkonnas[20] ja ka maksuõiguses (kus residentsus „asendab" kodakondsuse) oleneb töötasu suurusest, kas tegevuskohariik peab elukohariigi asemel andma residentidega võrreldavaid privileege.[21]

41. Käesolevas kohtuasjas on küsimus aga muus. Siin tekib küsimus, kas iga läbisõidul olev liidu kodanik on kolmanda riigi vahistamismääruse täitmise aspektist läbisõiduriigis võrreldav läbisõiduriigi residentidest kodanikega. Liidu kodakondsust arvestades võiks sellele küsimusele vastata jaatavalt. Euroopa Kohtu praktika kohaselt kattub liikmesriigi kodakondsus üha enam liidu kodakondsusega.[22]

42. Liikmesriigi karistamispädevust arvestades tuleb nimetatud küsimusele siiski eitavalt vastata. Läbisõidul olevate liidu kodanike puhul ei ole läbisõiduriigil võrreldavat eriomast solidaarsus- ja lojaalsussuhet. Pigem on nende puhul sageli kaheldav isegi läbisõiduriigi karistamispädevus seoses kolmandates riikides toime pandud kuritegudega, mistõttu suurendab vahistamismääruse täitmata jätmine tagaotsitava karistuseta jäämise tõenäosust.

43. Seetõttu teen Euroopa Kohtule ettepaneku teha nagu sotsiaalõiguseski[23] vahet liikmesriiki integreerunud liidu kodanike ja üksnes läbisõidul olevate liidu kodanike vahel. Kuna käesolevas kohtuasjas on tegemist läbisõidul oleva liidu kodanikuga, olen seisukohal, et liidu õigus seda olukorda ei hõlma. Kolmanda riigi vahistamismääruse täitmine ei kuulu seega liidu õiguse kohaldamise valdkonda. Põhivabadused vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneval alal ei ole mõeldud selleks, et vabastada riike oma kodanike ees vastutusest süüdimõistetud kurjategijate karistuste tõhusa täideviimise eest ja sellega suurendada kurjategijate karistuseta jäämise tõenäosust. Lisaks ei ole põhivabaduste eesmärk vabastada liikmesriiki vastutusest kolmanda riigi ees (rahvusvahelisest õigusest tulenev kohustus, mis tagab vastastikku, et süüdimõistetud

[18] 17. detsembri 1980. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Belgia (149/79, EU:C:1980:297, punkt 10); 2. märtsi 2010. aasta kohtuotsus Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, punkt 51) ja 29. aprilli 2025. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Malta (kodakondsus investoritele) (C-181/23, EU:C:2025:283, punkt 96).

[19] Vt 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 48 ja 49) ning 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Ukrainale väljaandmine) (C-398/19, EU:C:2020:1032, punkt 52).

[20] Nii 19. novembri 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Poola (kandideerimisõigus ja erakonna liikmeks olek) (C-814/21, EU:C:2024:963, punkt 154) ja 19. novembri 2024. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Tšehhi Vabariik (kandideerimisõigus ja erakonna liikmeks olek) (C-808/21, EU:C:2024:962, punkt 155) ELTL artikli 22 kohta.

[21] 14. veebruari 1995. aasta kohtuotsus Schumacker (C-279/93, EU:C:1995:31, punktid 35 ja 36).

[22] Viimati 29. aprilli 2025. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Malta (kodakondsus investoritele) (C-181/23, EU:C:2025:283, punktid 100 ja 101).

[23] 11. novembri 2014. aasta kohtuotsus Dano (C-333/13, EU:C:2014:2358, punkt 77 jj).

kodanikud ei saa teise osalisriiki põgenemisega karistusest pääseda). Seega tuleb küsimus, kas asjaomase isiku võib kolmandale riigile välja anda, lahendada riigisisese õiguse ja selles sätestatud põhiõigusi puudutavate tagatiste ning EIÕK alusel.

44. Juhul kui Euroopa Kohus peaks siiski leidma, et tegemist on põhivabaduste piiranguga, hindan teise võimalusena selle piirangu põhjendatust.

45. Põhjendatuse tasandil võib kontrollida karistuseta jäämise vältimist, kui liikmesriigi kodanikke ja teiste liikmesriikide kodanikke peetakse põhimõtteliselt võrdseteks.[24] Nagu komisjon kohtuistungil rõhutas, kajastab see eesmärk ka kuritegudes kannatanute põhiõiguste kaitset.[25] Kohtupraktika nõuab siiski, et liidu kodaniku kolmandale riigile väljaandmisel võetaks nõuetekohaselt arvesse kuriteo toime pannud isikute põhiõigusi.[26]

3. Põhiõiguste rikkumise oht

46. Harta artikli 19 lõige 2 puudutab konkreetselt väljaandmist. Selle kohaselt ei tohi kedagi tagasi saata, välja saata või välja anda riiki, kus teda tõsiselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus.

47. Sellest järeldub, et kui väljaandmistaotluse saanud liikmesriigi pädeval asutusel on andmeid, mis näitavad, et taotluse esitanud kolmandas riigis esineb reaalne ebainimliku või alandava kohtlemise oht, on ta kohustatud isiku sellele riigile väljaandmise üle otsustamisel selle ohu olemasolu hindama.[27]

48. See liikmesriik ei või seejuures piirduda sellega, et võtab arvesse taotluse esitanud kolmanda riigi selgitusi või asjaolu, et viimane on sõlminud rahvusvahelised lepingud, mis põhimõtteliselt tagavad põhiõiguste austamise. Väljaandmistaotluse saanud liikmesriigi pädev asutus peab kontrollimisel tuginema objektiivsetele, usaldusväärsetele, täpsetele ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetele, mis võivad tuleneda muu hulgas rahvusvaheliste kohtute otsustest, näiteks Euroopa Inimõiguste Kohtu otsustest, väljaandmistaotluse esitanud kolmanda riigi kohtute otsustest ning Euroopa Nõukogu organite või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni

[24] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 37 ja 38); 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, punkt 32) ja 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Ruska Federacija (C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, punkt 60).

[25] Seoses EIÕK artikli 2 kohase õigusega elule Euroopa Inimõiguste Kohtu 29. jaanuari 2019. aasta otsus Güzelyurtlu jt *vs*. Küpros ja Türgi (CE:ECHR:2019:0129JUD003692507, punktid 231–236) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu 9. juuli 2019. aasta otsus Romeo Castaño *vs*. Belgia (CE:ECHR:2019:0709JUD000835117, punkt 81).

[26] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 53–59) ja 22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft München (Bosniale ja Hertsegoviinale väljaandmise taotlus) (C-237/21, EU:C:2022:1017, punkt 55) ning Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. juuli 1989. aasta otsus Soering *vs*. Ühendkuningriik (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, punkt 88) ja Euroopa Inimõigust Kohtu 25. märtsi 2021. aasta otsus Bivolaru ja Moldovan *vs*. Prantsusmaa (CE:ECHR:2021:0325JUD004032416, punkt 107).

[27] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 58) ja 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Ruska Federacija (C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, punkt 64) ning 6. septembri 2017. aasta kohtumäärus Peter Schotthöfer & Florian Steiner (C-473/15, EU:C:2017:633, punkt 24). Vt ka Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. juuli 1989. aasta otsus Soering *vs*. Ühendkuningriik (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, punkt 88); Euroopa Inimõiguste Kohtu 26. juuli 2005. aasta otsus N. *vs*. Soome (CE:ECHR:2003:0923DEC003888502, punkt 158); Euroopa Inimõiguste Kohtu 4. septembri 2014. aasta otsus Trabelsi *vs*. Belgia (CE:ECHR:2014:0904JUD000014010, punkt 116) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. märtsi 2021. aasta otsus Bivolaru ja Moldovan *vs*. Prantsusmaa (CE:ECHR:2021:0325JUD004032416, punkt 107).

süsteemis tehtud otsustest või koostatud aruannetest ja muudest dokumentidest.[28] Euroopa Nõukogu viimaste aastate dokumentidest nähtub, et kinnipidamistingimusi võiks küll veel parandada, kuid raskeid süstemaatilisi rikkumisi ei esine.[29]

49. Nende andmete hulka kuuluvad ka teiste liikmesriikide otsused, mis käsitlevad asjaomase kolmanda riigi samu või sarnaseid väljaandmistaotlusi ja sisaldavad järeldusi põhiõiguste rikkumise ohu kohta, nagu käesoleval juhul Cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus) 19. veebruari 2025. aasta otsus.[30] See tuleneb juba vastastikuse usalduse põhimõttest.[31]

50. Euroopa Inimõiguste Kohus on siiski seisukohal, et reaalse ebainimliku või alandava kohtlemise ohu tõendamise koormis lasub asjaomasel isikul.[32] Seega ei ole väljaandmine harta artikli 19 lõikega 2 vastuolus, kui ebainimliku või alandava kohtlemise ohtu ei saa olemasoleva teabe põhjal küll välistada, aga ka mitte tuvastada.

51. Cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus) 19. veebruari 2025. aasta otsuses samuti viidatud ohu suhtes, et rikutakse harta artikli 47 teise lõiguga tagatud põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele, kehtivad põhimõtteliselt sarnased kaalutlused.[33]

52. Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus hindama, kas talle esitatud teabe kohaselt on olemas nimetatud põhiõiguste rikkumise oht eelkõige seoses kinnipidamistingimuste ja/või tagaselja süüdimõistmisega.[34]

53. Üksnes täielikkuse huvides tuleb märkida, et vastupidi KNi seisukohale puuduvad andmed harta artiklis 50 või Schengeni konventsiooni artiklis 54 sätestatud kahekordse karistamise keelu rikkumise kohta. Cour d'appel de Bruxelles'i (Brüsseli apellatsioonikohus) 19. veebruari 2025. aasta kohtuotsus, millega keelduti väljaandmisest Gruusiale, ei ole nimelt kriminaalkorras süüdimõistmine, mis võiks kaasa tuua selle keelu kohaldamise.[35]

B. Eelotsuse kiirmenetlus

54. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas taotluse lahendada eelotsusetaotlus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel kiirmenetluses.

[28] 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punktid 57 ja 59); 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Ruska Federacija (C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, punkt 65) ja 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamm (pagulase Türgile väljaandmise taotlus) (C-352/22, EU:C:2024:521, punkt 63).

[29] Vt Council of Europe Action Plan for Georgia 2024–2027 (CM(2023)168, lk 31), ja Report to the Georgian Government on the visit to Georgia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 21 September 2018 (CPT/Inf (2019) 16, punktid 44–48).

[30] Selle kohta vt 18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Bundesrepublik Deutschland (pagulasseisundi andmise otsuse toime) (C-753/22, EU:C:2024:524, punktid 77 ja 78) ning 29. juuli 2024. aasta kohtuotsus Breian (C-318/24 PPU, EU:C:2024:658, punkt 46).

[31] Vt eespool punkt 27.

[32] Euroopa Inimõiguste Kohtu 28. veebruari 2008. aasta otsus Saadi *vs.* Itaalia (CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, punkt 129); Euroopa Inimõiguste Kohtu 23. augusti 2016. aasta otsus J.K. jt *vs.* Rootsi (CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, punkt 91) ja Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. märtsi 2021. aasta otsus Bivolaru ja Moldovan *vs.* Prantsusmaa (CE:ECHR:2021:0325JUD004032416, punkt 109).

[33] Selle kohta vt 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt (C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 97) ja 29. juuli 2024. aasta kohtuotsus Breian (C-318/24 PPU, EU:C:2024:658, punkt 38).

[34] Vt 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Melloni (C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 49).

[35] 14. septembri 2023. aasta kohtuotsus Sofiyska gradska prokuratura (järjestikused vahistamismäärused) (C-71/21, EU:C:2023:668, punkt 52).

55. Eelotsusetaotlus puudutab muu hulgas ELTL artikli 67 lõiget 3 ja ELTL artikli 82 lõiget 1, mis asuvad ELTL kolmanda osa V jaotises („Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala"), mis on Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 lõike 1 kohaselt eelotsuse kiirmenetluse kohaldamise tingimus.

56. Nagu äsja selgitasin, ei ole neil sätetel põhikohtuasja lahendamisele lõppkokkuvõttes vahetut mõju. See ei muuda siiski seda, et eelotsusetaotluse eesmärk on selgitada just nimelt seda aspekti.

57. Järelikult on eelotsuse kiirmenetlus kohaldatav.

58. Eelotsusetaotluse esitanud kohus põhjendas oma taotlust eelkõige sellega, et eelotsusetaotlusele on vaja kiiret vastust, kuna KN on vahi all üksnes Gruusiale väljaandmise menetluse tõttu.

59. Kui Euroopa Kohus ei vasta eelotsuse küsimusele nii, nagu käesolevas ettepanekus soovitatud, vaid nii, et Belgia kohtu otsust tuleks tunnustada, langeks kõnealune vahi all hoidmise alus ära.

60. Mõistagi ei saa välistada, et hiljem jätavad Prantsusmaa kohtud KNi endiselt vahi alla, et täita Gruusia kohtuotsust Prantsusmaal [36] või viia läbi kriminaalmenetlus seoses tegudega, milles on isik süüdi mõistetud Gruusias. Selline uus kriminaalmenetlus ei ole vastuolus kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti artikli 14 lõikes 7 sätestatud kahekordse karistamise keelu põhimõttega, kuna see ei ole kohaldatav eri riikides süüdistuse esitamise suhtes, [37] ega vastavate liidu õiguses sätestatud keeldudega, kuna need ei ole kohaldatavad suhetes kolmandate riikidega.

61. Eelotsusetaotluses ei viita aga miski sellele, et Prantsusmaal sellist lähenemisviisi kaalutaks või et Belgia pädevad asutused oleksid selliseid meetmeid ette valmistanud. Vastupidi, Prantsusmaa selgitas kohtuistungil, et kui väljaandmine on keelatud, siis KN vabastatakse.

62. Pealegi võib ka käesolevas kohtuasjas eelotsusetaotlusele antav vastus mõjutada vahi all hoidmise kestust. Nimelt tähendab see, et Prantsusmaa kohus peab omal vastutusel hindama, kas Gruusiale väljaandmisega kaasneb märkimisväärne põhiõiguste rikkumise oht. Kui KN on selle hindamise ajal endiselt vahi all, oleks mõistlik, kui Prantsusmaa kohus alustaks seda hindamist niipea kui võimalik.

63. Seega sõltub KNi vahi alla jätmine sellest, millal Euroopa Kohus eelotsusetaotlusele vastab.

64. Järelikult kohaldab Euroopa Kohus käesolevas kohtuasjas eelotsuse kiirmenetlust põhjendatult.

[36] Vt 13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, punkt 39).

[37] ÜRO inimõiguste komitee teatised, nr 692/1996, A.R.J. *vs.* Austraalia, punkt 6.4, ja nr 204/1986, A.P. *vs.* Itaalia, punkt 7.3. EIÕK lisaprotokolli nr 7 artikli 4 puhul tuleneb see juba selle sätte sõnastusest.

V. Ettepanek

65. Eeltoodule tuginedes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsusetaotlusele järgmiselt:

Ei ELTL artikli 67 lõige 3, ELTL artikli 82 lõige 1 ega ELTL artiklitest 21 ja 18 tulenev liidu kodanike õigus vabalt liikuda ei too kaasa liidu õiguse kohaldatavust teise liikmesriigi kodaniku kolmandale riigile väljaandmise taotluse suhtes, kui see isik oli taotluse saanud liikmesriigis ajal, mil ta vahi alla võeti, vaid läbisõidul.